

İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI DOLAYISIYLA İŞVERENİN SORUMLULUĞU

Nurdan OKUR *

GİRİŞ

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesi gereğince, iş kazası veya meslek hastalığı işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veyahut suç sayılabilir hareketi sonucu olmuşsa Kurum,¹ iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle sigortalıya veya hak sahibi kimselere yaptığı veya ileride yapması gereken her türlü giderlerinin tutarını ve gelir bağlanmış ise, bu gelirlerin peşin sermaye değerlerinin toplamını rücu davasıyla işverenden isteyebilir. Rücu davasında işverenin sorumluluğu sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlandırılmıştır.

İş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası için, prime esas kazancın tehlike sınıfına göre % 1,5 ila % 7'si kadar öngörülen tüm primlerin işverenden alınması nedeniyle işverenin bu risklerden doğan sorumluluğu sosyal sigortalara devrettiği düşünülebilir. Ancak, Kuruma belli koşullarda işverenden rücu davasıyla iş kazası veya meslek hastalığı sonucu sigortalı ya da hak sahibi kimselere yaptığı ödemeleri isteme hakkının tanınmasının gerekçesi, işverenlere işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirleri konusunda caydırıcılığı egemen kılmak suretiyle, gerekli önlemlerin alınmasını teşvik etmek olarak açıklanmaktadır.² Bu yönüyle

* Hâkim.

¹ 16.5.2006 günlü, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu hükümlerine göre Kurum, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nı ifade eder.

² Müjdat Şakar, "İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sebebiyle Sosyal Sigortaların İşverene Rüccûunda Kusur Şartının Sınırlanması Sorunu" MESS SİCİL, İş Hukuku Dergisi, Haziran 2006, Sayı 2, s. 130.

işverenin sorumluluğu, sosyal güvenlik sistemlerinin önleyici işlevinden kaynaklanmaktadır.

İşverenin sorumluluğunun diğer amaçları ise, sigortalının uğradığı iş kazası veya tutulduğu meslek hastalığı nedeniyle yapılan sağlık ve parasal yardımların Kurumun malvarlığında meydana getirdiği eksikliği gidermek, zararın belirgin bir biçimde Kurumca karşılanmasından dolayı sigortalı işçi ve onun işvereni arasında baş gösterecek çekişmeyi ve sürtüşmeyi önlemektir.³

1.7.1994 günlü, E. 1992/3, K. 1994/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nda, iş kazası veya meslek hastalığına maruz kalan sigortalılara ya da bunların hak sahiplerine iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası kolundan Kurumca sağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeni ile yapılacak artışların, 506 sayılı kanunun 26. maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde sorumlulardan geri istenebileceği belirtilmiştir.⁴ Bu karar gereğince rücu davasında işverenin sorumluluğu, iş kazası ve meslek hastalığı ile illiyet bağından bağımsız kanun, kararname ve katsayı değişikliklerinden de işverenin sorumlu olacağı şeklinde hakkaniyete aykırı olarak genişletilmiştir.

Üstelik anılan kararda, açılacak rücu davalarının, kanundan doğduğu ve temelinde geri alma hakkı bulunan kendine özgü nitelikte haleflik hukuki temeline dayandığı, on yıllık zamanaşımına tabi olduğu, zaman aşımının her bir gelirin artışı için Kurumun yetkili organının onayladığı tarih olduğu benimsenmektedir. Karar gereğince, iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolundan primlerini düzenli olarak ödeyen işverenler talihsiz bir olay nedeniyle yıllarca tazminat davaları ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kuruma tazminat hukuku ilkelerinin öngörmediği, kimi haklar ve ayrıcalıklar tanıyan bu durum hukuk dünyasında uzun süre tartışma konusu olmuştur.⁵

Makalemizde 506 sayılı kanunun 26. maddesindeki işverenin sorumluluğunun koşulları, Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili bazı kararları da gözetilerek değerlendirilmiştir.

³ Ali Güzel/ Ali Rıza Okur, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, İstanbul, Beta Basım, 2002, s. 229.

⁴ YİBK, 1.7.1994 günlü, E. 1992-3, K. 1994-3.

⁵ Utkan Araslı, *Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*, Birinci Bası, Ankara, Turhan Kitabevi 2002, C. 1, s. 495.

I. İŞVERENİN SORUMLULUĞUNUN KOŞULLARI

A. Hukuki Dayanak

20.06.1987 günlü, 3395 sayılı kanunun 2. maddesiyle değişik 506 sayılı kanunun 26. maddesinin birinci fıkrasında rücu hakkı, “İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kasti veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veyahut suç sayılabilir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin 22. maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir” şeklinde belirtilmiştir.

506 sayılı kanunun 26. maddesinin gerekçesinde; “Madde hükmünde iş kazası veya meslek hastalığı, işverenin kasti veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veya suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuş olması halinde Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22. madde hükmüne göre sermayeye çevrilmesinde Yargıtay kararları muvacehesinde, sigortalı veya hak sahibinin işverenden isteyebileceği tazminat miktarı ile sınırlı tutulmuştur.” denilmiştir.

Gerekçedeki “iş kazaları veya meslek hastalıklarında işverenin sorumluluğundan doğan tazminat ödeme yükümlülüğü bu konuda verilen yargı kararları doğrultusunda yeniden düzenlenerek, tatbikatta doğan ve dava konusu olan olaylara çözüm getirilmiştir” ifadesinden 26. maddede yapılan düzenlemede Yargıtay kararlarının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

29.7.2003 günlü, 4958 sayılı kanunla 26. maddenin birinci fıkrasına “İşçi ve işveren sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır” ibaresi eklenmiştir. Bu ibare, TBMM Başkanlığı’na sunulan Hükümet Tasarısında yer almazken, Meclis Plan ve Bütçe Komisyonunda kurulan Alt Komisyon çalışmalarında Tasarıya 28. madde olarak eklenmiş, ancak gerekçesi belirtilmemiştir.

Kaçınılmaz, “kaçınmak mümkün olmayan, çaresiz, önüne geçilemez”; kaçınılmazlık ise “hukuksal ve teknik anlamda; fennen önlenmesi mümkün bulunmayan başka bir anlatımla, işverence mevzuatın öngördüğü tüm tedbirlerin alınmış olduğu koşullarda dahi önlenmesi mümkün bulunmayan durum

ve sonuçları ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır.⁶

Kaçınılmazlık ilkesi, olayın meydana geldiği tarihte bilimsel ve teknik kurallar ve olanaklar gereğince alınacak tüm önlemlere rağmen zararın kısmen veya tamamen meydana gelmesi durumu olarak tanımlanabilir. Teknolojinin vardığı düzey göz önünde tutularak, tedbir alınması olanaksız zararların kaçınılmazlık olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak işveren ya da işçi alınması gerekli bir önlemi kaçınılmazlık ilkesinin unsurları içinde almamış ise olayın kaçınılmazlığından söz edilemez.⁷

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir iş kazası olayında kaçınılmazlıktan bahsedebilmek için zarara neden olan olayın, İş Kanunu'nun 73. maddesine göre işverenin işyerinde çağın ve teknolojinin gerektirdiği önlemleri almasına rağmen meydana gelmiş olmasını aramaktadır.⁸

Kaçınılmazlık ilkesi, kötü tesadüf, teknik arıza, araç ve gereçlerdeki imalat hatalarından dolayı meydana gelen zararlar da, rolü (ilgisi) saptanmadığı sürece işverene sorumluluk yükletilmesine de engel olur.⁹

B. Kurumun Rücu Hakkının Şartları

506 sayılı kanununun 26. maddesine göre işverenin sorumluluğu aşağıdaki koşulların gerçekleşmesine bağlıdır:

1. Zarara uğrayan sigortalı olmalıdır. (SSK m. 2). Kurum, sigortalı niteliği taşımayan kimselere sosyal sigorta yardımı yapamaz.¹⁰

2. Zararın meydana geldiği olay iş kazası ve meslek hastalığı niteliği taşınmalıdır.

3. İşverenin Kuruma karşı sorumluluğu sınırlıdır. Sorumluluğun sınırı 26. maddenin birinci fıkrasında açıklanmıştır. Eğer zarara aşı-

⁶ Serdar Günay, “İş Kazalarında Kaçınılmazlık İlkesi”, *Yaklaşım Dergisi*, Nisan 2005, Sayı: 148, http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=2005046426.htm (12.3.2007).

⁷ Halil Kağan Öyken, “İş Kazaları ve Meslek hastalığı Sigorta Kolunda İşverenin Sorumluluğu”, www.alomaliye.com/halil_kagan_iskazalari.htm (31.1.2007).

⁸ 10. HD, 04.03.1996, E.1708, K.2128, Resul Aslanköylü, *Sosyal Sigortalar Kanunu Yorumu*, Ankara, Nurol Matbaacılık, 2003, s. 322.

⁹ Utkan Araslı, s. 511.

¹⁰ Yapmışsa sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri ister.

ğıda açıklanan hallerden hiç birisi neden olmamışsa işveren Kuruma karşı sorumlu değildir.

İşverenin sorumlu tutulabilmesi için aşağıdaki hallerden birinin varlığı gerekir:

a. İşverenin kastı bulunmalıdır: 26. maddede işverenin kastı rücu nedeni olarak sayılmıştır. Madde, sınırlayıcı bir anlatımla işverenin kastını öngördüğünden, işverenin ihmalinin bu anlamda bir sorumluluk doğurmayacağı açıktır. Bir kimsenin hukuka aykırı bir fiil işlemekte olduğunu bilmesi ve bu fiili isteyerek işleyebilmesi olarak tanımlanabilecek olan kast, kusurun ağır derecesi olarak görülmektedir. İşveren sadece işyerinde çalıştırdığı sigortalının iş kazasına uğraması ya da meslek hastalığına tutulması şeklinde ortaya çıkacak olan hukuka aykırı sonuca bilerek ve isteyerek olumlu ya da olumsuz davranışı ile sebebiyet vermişse Kurumun sigortalı için yaptığı harcamalardan sorumlu olacaktır.¹¹

Maddede, işverenin suç niteliğindeki eylemi ayrıca rücu sebebi olarak sayıldığından kasıtlı davranış, suç teşkil etmese bile sigortalıyı zarara uğratmışsa Kurumun rücu hakkı doğacaktır.¹²

b. İşverenin İşçilerin Sağlığını Koruma ve İş Güvenliği ile ilgili mevzuata aykırı hareketi olmalıdır: İşveren çalışma mevzuatı hükümlerinin öngördüğü önlemleri almayarak sigortalının zarar görmesine neden olmuş ise yapılan sosyal sigorta yardımlarından dolayı Kuruma karşı sorumludur. Maddede sözü geçen mevzuat deyimi, kanun, tüzük, yönetmelik ve benzeri düzenlemeleri de kapsamaktadır.

Öte yandan, mevzuatta belirtilmemiş olsa bile işverenin işçilerin sağlığını ve iş güvenliğini korumak için gerekli şeyleri yapmak, gereken koşulları sağlamak ve araçları noksansız bulundurmakla yükümlü olduğu Yargıtay kararlarıyla kabul edilmektedir. Buna göre, mevzuatta yer almamış olsa dahi, aklın, bilimin, tekniğin gerekli gördüğü tedbirlerin işverenlerce alınması zorunludur.¹³

c. İşverenin suç sayılır eylemi olmalıdır: İşverenin suç sayılan eylemi, çalışma mevzuatı anlamında değil, genel hukuk anlamındadır.

¹¹ Hakan Keser, "İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığı Dolayısıyla Kurumun Yaptığı Harcamalardan Sorumlu Olmasının Koşulları ve Kaçınılmazlık" SİCİL, Haziran 2006, s. 140.

¹² Resul Aslanköylü, s. 324.

¹³ Ali Güzel, Ali Rıza Okur, s. 232

Suçun türü önemli olmadığı gibi, ceza mahkemesi kararına da gerek yoktur. Ancak, eylem ceza mahkemesinde tespit edilmiş ve işveren mahkûm olmuşsa verilen karar hukuk hâkimini bağlar. Af, kamu davasının açılmamış olması, cezanın ertelenmesi işverenin sorumlu tutulmasını engellemez.¹⁴

Diğer taraftan işveren sigortalının kusurundan sorumlu değildir. Bu nedenle de işverenin sorumluluğu, sigortalının karşıt kusuru oranında hafifletilir. Ayrıca, işverenin sorumluluğu sınırlandırıldığı için 26. maddenin kapsamına girmeyen, kaçınılmaz dış etkenlerden, kötü tesadüflerden, araç ve gereçlerdeki yapım hatalarından dolayı işveren sorumlu değildir.

26. maddenin birinci fıkrasına 4958 sayılı kanunun 28. maddesiyle eklenen kaçınılmazlık ilkesi gereğince, iş kazasının olduğu veya meslek hastalığının gerçekleştiği tarihte, bilimsel ve teknik olanaklar gereğince alınacak tüm önlemlere rağmen, zararın kısmen veya tamamen meydana gelmesinin önlenmesinin mümkün olamayacağı durumlarda işveren sorumlu tutulmayacak ya da kaçınılmazlığı oranında sorumluluğundan indirim yapılacaktır.

4. Uygun illiyet bağı olmalıdır: Kurumun rücu hakkının doğması için, iş kazası ve meslek hastalığı ile işverenin eylemi arasında illiyet bağının gerçekleşmesi gerekir.

II. İŞVERENİN SORUMLULUĞUNUN KAPSAMI

A. Rücu Davalarında Dış ve İç Tavan

26. maddenin birinci fıkrasına göre, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin 22. maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir. Diğer bir anlatımla Kurum, işverenden bunları isteyebilir; rücu edebilir. Özel bir kanunla peşin ödemeyi yapan Kuruma gelir alma olanağı veren bu

¹⁴ Mustafa Çenberci, *Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi*, Ankara, Olgaç Matbaası, 1985, s. 195.

hakkın kanuni ve kendine özgü bir rücu hakkı olduğu söylenebilir.¹⁵

Rücu davalarında Kurumun işverenden isteyebileceği tazminat için belirtilen yasal çerçeve uygulamada dış ve iç tavan kavramları ile açıklanmaktadır.

1. Dış Tavan

Dış tavan, iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle cismani zarara uğrayan sigortalının veya sigortalının ölmesi halinde hak sahiplerinin sorumlulardan isteyebilecekleri tazminat miktarıdır.

Sorumlular, bu tazminatın sosyal güvenlik kuruluşlarının karşılamadığı kısmını, sigortalı veya hak sahibi kimselere maddi tazminat davaları sonucunda, sosyal güvenlik kuruluşlarının karşıladığı kısmını da rücu davaları sonunda bu kurumlara öderler¹⁶.

Sigortalı veya hak sahibi kimselerin iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle asıl sorumlular aleyhine tazminat davası açmaları halinde, söz konusu davalarda belirtilen maddi tazminat miktarı, işverenin rücu davasında isteyebileceği maksimum miktardır. Sorumlular aleyhine davanın açılmadığı hallerde dış tavan olarak adlandırılan bu miktar rücu davasında uzman bilirkişilerce tespit edilir ve mahkemece re'sen dikkate alınır.

2. İç Tavan

İç tavan, iş kazası ve meslek hastalığının yol açtığı cismani zarar ve destekten yoksunluk zararlarını gidermek için sosyal güvenlik kurumlarınca sigortalıya veya hak sahibi kimselere yapılan ve ileride yapılması gerekli her türlü giderlerin tutarı ile bağlanan gelirlerin peşin sermaye değerleri toplamıdır.

Kurum, tazminat davalarında ancak iç tavan tutarını isteyebilir. Sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktar (dış tavan) ile Kurumun bağladığı gelirlerin sermaye değerleri toplamı (iç tavan) arasında fark bulunması halinde, sigortalı veya hak sahibi

¹⁵ Teoman Ozanoğlu, "Cismani Zarar ve Ölüm Hallerinde Zararın ve Tazminatın Hesaplanması-Sosyal Güvenlik Kurumlarınca Yapılan Yardımların Etkisine İlişkin Kurallar, *Sayıştay Dergisi*, Ekim-Aralık 1993, Sayı 14, s. 37.

¹⁶ Teoman Ozanoğlu, s. 39.

kimselerin bu farkı asıl sorumlulardan isteyebileceği muhakkaktır.

Dış tavan kural olarak iç tavandan daha yüksek çıkmaktadır. Bunun nedenleri şunlardır:

Sürekli ve tam iş göremezlikte bağlanabilecek gelir kazancın % 70'i ile sınırlıdır (506 SK m. 20/2). Bu durumda bağlanabilecek azami gelirden kazanca göre % 30'luk kayıp olmaktadır.

Uygulamada tazminat hesabında sigortalı veya hak sahibi yönünden %10 artırım, % 10 iskonto yapıldığı halde, Kurum açtığı rücu davasında kendi alacağına hesabında % 5 artırım, % 5 iskonto yapmaktadır.

İstisnai hallerde kaza geçirenin aktif döneminin son anlarında olması gibi hallerde, dış tavan daha küçük çıkabilmektedir.

Kurum, ilk rücu davasında iç tavan miktarı kadar tahsil yaptıktan sonra zaman içinde açılacak her ek veya artış davasında yine kusur oranını uygulayarak dış tavana ulaşmaya kadar tazminat isteyebilir. Dış tavan hesabında daima işverence sigortalıya her ay ödenen net ücret miktarı temel alınmaktadır ve asgari ücretle kıyaslanmaktadır.¹⁷

B. Gider, Gelir ve Sermaye Değerleri Toplamı Kavramları

506 sayılı kanununun 26. maddesinde "gider" ve "gelir" olmak üzere iki ana unsur yer almaktadır. Sermaye değerleri toplamı ya da peşin sermaye değeri ise gelir kavramı içerisinde bulunmaktadır.

1. Gider Kavramı

506 sayılı kanununun 26. maddesindeki giderler (masraflar), örneğin iş kazasına uğrayan sigortalının, bu kaza nedeniyle tedavi, protez ve diğer hastane ödemelerini kapsamaktadır.

¹⁷ Mahmut Çolak, "İş Kazası veya Meslek Hastalığında Tazminat Miktarlarının İşverene Rücu Edilmesinde Bir Öneri", *Yaklaşım Dergisi*, Ocak 2005, Sayı: 145; http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_frame.asp?file_name=2005016068.htm (10.3.2007).

2. Gelir Kavramı

Gelir kavramı, uygulamada tazminat olarak da ifade edilmektedir. Bu açıdan gelir hesabında tazminatın unsurları dikkate alınmaktadır.

a. Tazminatın Unsurları

Tazminatın unsurları dört ana başlıkta toplanmaktadır:

1. Sigortalının bakiye ömrü
2. Kusur durumu
3. İş göremezlik derecesi
4. Kazanç durumu

Tazminat, zarar gören kişinin maruz kaldığı ve mahkemece belirlenen zararı gidermeyi amaçlayan irattır. Burada kişinin kaza geçirdiği tarih gelirin başladığı tarih olarak esas alınmaktadır.

b. Dönemler

Tazminat hesabında iki dönem söz konusudur.

aa. Bilinen Dönem

Bilinen dönem kaza tarihi ile tazminata ilişkin mahkeme kararının verildiği tarihe kadar olan süreci anlatır. Bu dönemin adı, kazaya uğrayanın, işine ilişkin aylığı, asgari ücreti, yaşı... gibi verilerin biliniyor olmasından kaynaklanmaktadır.

ab. Bilinmeyen Dönem

Bilinmeyen dönem, kişinin çalışabileceği aktif dönem ile çalışamayacağı pasif dönem toplamını anlatır. Aktif dönem, fiilen emeklilik veya yaşlılık yaşına kadar çalışılan süreçtir. Uygulamada 1931 yılında oluşturulan PMF tablolarına göre kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın 60 yaş aktif dönemin azami sınırı olarak dikkate alınmaktadır.¹⁸ Pasif dönem ise, sigortalının yaşlılık dönemi olarak kabul edilen ve yaşama

¹⁸ "PMF'nin Türkiye gerçeklerine uygun olmadığı, bu nedenle ülke gerçeklerine uygun bir çalışma tablosunun yapılması gerektiği; keza Devlet İstatistik Enstitüsü'nce hazırlanan Yaşam Tablosunun kullanılması yolunda Yargıtay'ın çaba sarfetmesinde yarar bulunduğu yolunda eleştirilerin varlığı bir gerçektir."; Serdar Özgüldür, "Zarar Hesabında Yöntem ve Uygulama Sorunlarına İlişkin Değerlendirmeler" 11-13 Mayıs 2000 tarihinde Galatasaray Üniversitesi ile İstanbul Barosunca müştereken düzenlenen "Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sorunlar ve Çözüm Önerileri" konulu sempozyumda sunulan metin.

yaşı sonuna kadarki dönemde; zarara uğradığı tarihteki değil de, asgari koşullarda elde edilecek kazançta göre değerlendirilen dönemdir.

c. Sermaye Değerleri Toplamı (Peşin Sermaye Değeri Hesabı)

Sermaye değerleri toplamı¹⁹ aktif dönem ile pasif dönem toplamından oluşan bilinmeyen döneme ilişkin toptan ödeme hesabını açıklamaktadır.

Yukarıda belirtilen bilinmeyen dönemde kişiye, normalde her ay için gelir bağlanması gerekmektedir. Burada kişinin kazaya uğramasaydı çalışacak olması ve bu çalışması sonucunda kazanç elde edeceği olgusu gözetilmektedir. Uygulamada kişiye her ay gelir bağlanması pratik olmadığı için, peşin sermaye değeri hesabı yapılarak yerine, bilinmeyen dönem süreci dikkate alınarak aylık verilmesi gereken gelirler toptan ödeme şeklinde hesaplanıp karara bağlanmaktadır. Bilinmeyen dönem hesabında hüküm tarihindeki net kazanç göz önünde tutularak buna her yıl için % 10 artırım ve % 10 ıskonto yapılmaktadır. Bunun amacı, enflasyon nedeniyle gelecekteki asgari ücrette olabilecek artışı gözetmektir. Artırım, enflasyon nedeniyle, ıskonto ise gelecekteki aylıkların peşin ödenmesi nedeniyle yapılmaktadır.

III. 506 SAYILI KANUN'UN 26. MADDESİ İLE İLGİLİ ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

506 sayılı kanununun 26. maddesinin birinci fıkrasına, 20.06.1987 günlü, 3395 sayılı kanun ile “..sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenlerden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere (Kurumca işverene ödetilir)” ibaresi eklenmiştir. Buna gerekçe olarak da Yargıtay kararları gösterilmiştir. Gerçekten de değişiklikten önce ve sonra Yargıtay kararlarında gelirlerde meydana gelen artışların istenebileceğinin kabul edildiği görülmektedir.

Yargıtay’a göre, 26. maddeden kaynaklanan rücu hakkı halefiyet ilkesine dayandığından Kurum, sigortalının veya hak sahibi kimselerin işverenlerden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere talepte bulunabilir. Ayrıca Yargıtay, 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan “ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları” deyiminin ilk defa bağlanan gelirlerle birlikte sonraki yıllarda yapılan

¹⁹ Bu kavram, peşin sermaye değeri hesabı olarak da ifade edilmektedir.

gelir artışlarını da kapsadığını düşünmektedir. Yargıtay'ın, sigortalı veya hak sahibi kimselere Kurumca bağlanan gelirlerin ileriki yıllarda kanun ve kararnamelere göre yapılan artışların işverenden istenebileceğine ilişkin uygulaması, gerek hukuk çevrelerinde gerekse işverenlerce yoğun bir şekilde eleştirilmektedir.

26. maddenin birinci fıkrasına göre, bağlanan gelirlerdeki artışların Kurumca istenebileceğine ilişkin Yargıtay görüşünü benimsemeyen mahkemeler söz konusu hükmün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuşlardır. Anayasa Mahkemesi'nin konuyla ilgili olarak verdiği kararları ele alabiliriz:

A. 23.5.1972 günlü, 1972/2 Esas, 1972/28 Karar Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı²⁰

Başvuru Gerekçesi: İtiraz başvurusunda bulunan yerel Mahkeme, özel hukuk sigortalarında sigorta sözleşmeleriyle karşılanmak istenen zarar gerçekleştiğinde sigortadan yararlanan kişiye sigorta karşılığını ödemiş bulunan sigortacının zarardan sorumlu kişiye karşı zarara uğrayanın yerine geçerek sigorta karşılığını tazmin ettirmek için açacağı davada ancak tazmin etmiş olduğu gerçek zararı isteyebilmiş olması kabul edilmiş iken Sosyal Sigortalar Kurumunun böyle bir durumda zararı aşkın bir alacağı, zarardan sorumlu kişiden isteme yetkisi ile donatılmış olmasının kurum lehine ayrıcalık oluşturduğu gerekçesiyle, 506 sayılı Kanun'un 26. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 2 ve 12. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Karar Gerekçesi: Anayasa Mahkemesi kararında, özel hukuka bağlı sigorta kuruluşları ile Sosyal Sigortalar Kurumunun anayasal açıdan hiçbir zaman eşit kuruluşlar olamayacağını belirtmiştir. Ayrıca kararda kuralın, işvereni işçi sağlığını ve güvenliğini titizlikle koruma durumunda bırakarak işçilerin ölmelerini veya sağlıklarına zarar gelmesini önleyici bir tedbir niteliği taşıdığı da vurgulanarak, hukuk kurallarının gerek konuluş gerekse yorumunda insan canı ve sağlığının en önemli değer olduğundan hareketle söz konusu kuralın bu ereğe hizmet ettiği, işverenin yararı ile işçilerin ve onun arkasında olan Sosyal Sigortalar Kurumu'nun yararının karşı karşıya gelmesi durumunda Kurumun yararının üstün tutulmasının gerektiği açıklanarak söz

²⁰ AYMKD, S. 10, s. 406.

konusu hükmün Anayasaya aykırı olmadığına hükmedilmiştir.

**B. 18.3.1976 günlü, 1975/198 Esas, 1976/18 Karar sayılı
Anayasa Mahkemesi Kararı²¹**

Başvuru Gerekçesi: İtiraz başvurusunda bulunan yerel Mahkeme, 506 sayılı kanunun 26. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22. maddede sözü geçen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamı işverenden alınır" hükmünün, açılan davada uyuşmazlığın sorumluluk doğuran olayın meydana geldiği tarihte yürürlükte olan hükümlere göre çözümlenmesi gerektiğinden hareketle, sonradan muhtemelen çıkarılacak artırıcı nitelik taşıyan kanunlarla davalının sorumluluğunun devamına sebebiyet vermesi nedeniyle ve ileride yapılması gerekli her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanması durumunda bu gelirlerin mevcut tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamını işverene davalıdan her zaman alabilme olanağı tanımak suretiyle Kuruma imtiyaz tanınmasının Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptalini istemiştir.

Karar Gerekçesi: Anayasa Mahkemesi söz konusu kuralı incelerken, Yargıtay'ın kuralla ilgili yorumuna katılmayarak, 26. maddenin birinci fıkrası hükmünün gelirlerdeki artışların da istenebileceği anlamını taşımadığından iptal isteminin reddine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi kararında aynen şöyle demektedir: "Sözü edilen fıkra hükmü, sorumluluğun kapsamını şu şekilde çizmiştir. Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile gelir bağlanırsa bu gelirin 22. maddede sözü geçen tarifeye göre hesap edilecek sermaye değerleri toplamı işverenden alınır. Bu kural incelendiğinde iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi, iş kazası neticesinde kesin, değişmeyen fiili ve hukuki bir sonucun ortaya çıkması halidir. Fıkra hükmünün öngördüğü koşullar içinde oluşan bir iş kazasında sigortalı bir işçinin hayatını kaybetmiş olması, bu hale örnek olarak gösterilebilir. Burada değişmeyen bir durum oluşmuş, işverenin sorumluluğu ve bunun sınırları kesin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu durumda yargının görevi, ölen işçinin hak sahiplerine kurumca bağlanan gelirin, varsa kusur oranlarını ve kanunun 22. maddesinde belli edilen sermaye değerini saptayarak işverenden tahsiline karar vermekten ibaret kalmaktadır. Bu işlem sonu-

²¹ AYMKD, S. 14, s. 97.

cunda işverenin olayla ilgisi kesilmekte ve sorumlu tutulduğu yüküm böylece yerine getirilmiş olmaktadır. Kanuna uymayan eylem sonucu hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun neticesi olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini Kuruma ödeyen ve böylece ilgi ve ilişkisi kesilen işverenin, sosyal hukuk devletinin gereği olmak üzere çıkarılacak yasa hükümleriyle, Kurumca bağlanmış eski gelirlerdeki artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutulmasını hukukla bağdaştırma olanağı yoktur. Kaldı ki, işvereni bu durumda da sorumlu tutmak, Devlete yükletilmiş kimi ödevlerin işverenlere devredilmesi gibi bir sonuç ortaya koyar ki, Anayasa'nın böyle bir neticeyi öngördüğü de öne sürülemez.

İkinci halde ise böyle kesin bir durum söz konusu değildir. Gerçi bir iş kazası olmuş ve örneğin kazaya uğrayan işçiye sürekli iş göremezlik geliri bağlanmıştır. Kanununun 25. maddesinde belirtildiği üzere sigortalı işçi her zaman iş göremezlik derecesinde bir artma olduğunu ya da başka birinin sürekli bakımına muhtaç duruma girdiğini öne sürerek bağlanan gelirden değişiklik yapılmasını isteyebilecek ve Kurum da sigortalıyı her zaman kontrol muayenesine tabi tutabilecektir. Bu gibi hallerde bir iş kazası sonucu sigortalı işçiye bağlanan gelir bir kesinlik taşımamakta, artırılması, eksiltilmesi veya kesilmesi gereken bir nitelik göstermektedir.

Bu nedenlerle 26. maddenin birinci fıkrasındaki "ve ileride yapılması gerekli bulunan" deyiminden, neden-sonuç ilişkisi süregelen ve işverenle kesin hesaplaşması yapılmamış olan haller anlaşılmalıdır. Sözü edilen bu kuralın, neden-sonuç bağı kesin olarak kalkmış ve tasfiyesi yapılmış durumları amaçlamadığı ise açıkça ortadadır."

Anayasa Mahkemesi bu kararı ile 506 sayılı kanununun 26. maddesinin birinci fıkrasına göre, ilk defa bağlanmış olduğu gelirin peşin değerinin istenebileceğini; anılan fıkradaki hükmün artışların da istenebileceği şeklinde yorumlanamayacağını belirtmektedir.

C. 20.12.1983 günlü, 1982/4 Esas, 1983/17 Karar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı²²

Başvuru Gerekçesi: İtiraz başvurusunda bulunan yerel Mahkeme, 506 sayılı kanununun 26. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarı ile" ibaresinin 1961 Anayasası'nın Başlangıç Bölümünde belirtilen temel ilkeleriyle 2, 10,

²² AYMKD, S. 20, s. 129.

14, 36, 40, 41, 42 ve 48. maddelerine aykırılığını ileri sürerek iptalini istemiştir.

Karar Gerekçesi: Anayasa Mahkemesi, 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan *“ve ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderler”* sözcüklerinin iş kazası ya da meslek hastalığı ile uygun neden-sonuç bağı çerçevesinde, sigortalı için sağlık durumunun gerektirdiği sürece yapılan sağlık yardımlarının amaçlandığını belirterek, 506 sayılı kanunun 26. maddesindeki sorumluluğun, metindeki sebeplerle sınırlandırılmış kusura dayalı haksız fiil sorumluluğu olduğunu açıklamıştır.

Yüksek Mahkeme ayrıca, sonradan yürürlüğe giren kanunların geçmiş ve kesin bir nitelik kazanmış hukuki işlemlere etkili olmamasının hukukun temel ilkesi olduğunu vurgulayarak iş kazası ve meslek hastalığı gibi sigorta dalları nedeniyle Kuruma ve dolayısıyla Devlete ait bir yükümlü işverenin sorumlu tutulamayacağını; ancak iş kazası sonucunda ölen bir sigortalının hak sahiplerine kesin olarak bağlanan gelirden, ekonomik ve sosyal bazı nedenlere dayanılarak sosyal hukuk devletinin gereklerinden olan sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlamak maksadı ile kanun ile sonradan artırma yapılmasının iptali istenilen ibarenin kapsamı dışında olduğunu da belirterek iptal isteminin reddine karar vermiştir.

D. 2.5.1991 günlü, 1990/28 Esas, 1991/11 Karar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı²³

Başvuru Gerekçesi: İtiraz başvurusunda bulunan yerel Mahkeme, 506 sayılı kanunun 26. maddesinin birinci fıkrasıyla sigorta primi ödeyen işverenin, riski Kuruma devretmesine rağmen bu Kurumun yaptığı ödemeyi yeniden üstlenmek durumunda bırakılmasının Anayasa'nın sosyal güvenlik ve eşitlik ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle kuralın iptalini istemiştir.

Karar Gerekçesi: Anayasa Mahkemesi, itirazı sınırlı olarak inceleyerek 26. maddenin birinci fıkrasında yer alan *“işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi sonucu iş kazasına yol açan işverene, sigortalıya yapılan her türlü giderin Kurumca ödettirilmesi”* ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

²³ AYMKD, S. 27, C.1, s. 343.

E. 23.11.2006 günlü, 2003/10 Esas, 2006/106 Karar sayılı Anayasa Mahkemesi Kararı²⁴

Başvuru Gerekçesi: İtiraz başvurusunda bulunan Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, 506 sayılı kanunun 26. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere..." bölümünün 1994 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nın ışığında bağlanan gelirlerde kanun, kanun hükmünde kararname ve kararlarla oluşan artışların istenmesine cevaz vermesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürerek iptalini istemiştir.

Karar Gerekçesi: Anayasa Mahkemesi, 26. maddenin iptali istenilen bölümünün sigortalıya bağlanan gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle yapılacak artışların da işverenden istenmesini olanaklı kıldığını, 1.7.1994 günlü, E. 1992/3, K. 1994/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'ndaki yorumun da bu yönde olduğunu, kanuna uymayan eylem sonucunda hukuksal yaptırıma maruz kalan ve bunun sonucu olarak da bağlanan gelirin sermaye değerini Kuruma ödeyen ve böylece ilgi ve ilişkisi kesilen işverenin, kanun hükmünde kararname ve kararlarla bağlanan gelirlerde yapılacak artışlardan ve bu artışların peşin sermaye değerlerinden sorumlu tutularak dava tehdidi altında bulundurulmasının, sosyal güvenlik kuruluşlarına ait olması gereken risklerin işverene yükletilmesi anlamına geldiğini, böyle bir durumun hakkaniyet ve sorumluluk ilkeleleriyle bağdaşmadığını belirterek, sosyal hukuk devleti ilkesine aykırı bularak iptaline karar vermiştir.

IV. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

506 sayılı kanunun 26. maddesindeki işverenin sorumluluğu için öncelikle iş kazası ve meslek hastalığının, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi ya da suç sayılabilir hareketi sonucu olması gerekmektedir.

Kanunda sınırlı olarak sayılan aykırı hareketler sonucunda Kurumca sigortalı veya hak sahibi kimselere yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanmış

²⁴ RG, 21.3.2007, Sayı 26469, s. 39.

ise bu gelirlerin peşin sermaye değerini Kurum işverenden isteyebilecektir.

Kurumun işverenden isteyebileceği miktarda dış tavan olarak da ifade edilen sınır, sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktardır. Genellikle dış tavan daha yüksek çıkmaktadır. Ancak istisnai durumlarda iş kazasının veya meslek hastalığının kişinin aktif çalışma döneminin sonlarında bulunduğu hallerde Kurumun bağladığı gelir dış tavadan daha fazla olabilmektedir.

Uygulamada genel olarak dış tavanın Kurumun bağladığı gelirin peşin sermaye değerinden yüksek çıkması nedeniyle gelirlerde meydana gelen artışlar, dış tavan sınırı tükeninceye kadar Kurum tarafından açılan rücu davalarıyla işverenden istenmektedir. 1.7.1994 günlü, E. 1992/3, K. 1994/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ile bu sorumluluk, dış tavan sınırında kalmak koşulu ile kanun, kararname ve katsayı değişiklikleri nedeniyle yapılacak artışların da istenebileceği şeklinde genişletilerek yorumlanmıştır.

İşverenin kanunda sınırlayıcı olarak sayılan hukuka aykırı davranışları nedeniyle sorumlu tutulması, sigortalıların iş kazalarından ve tehlikelerden korunması için gerekli önlemlerin alınması amacına hizmet etmektedir. Ancak bu sorumluluğu iş kazası ve meslek hastalığına uğrama eyleminden bağımsız olarak kusursuz sorumluluğa benzer nitelikte gelirlerde kanun, kararname ve katsayı değişiklikleriyle meydana gelen artışları kapsayacak şekilde genişletmenin hakkaniyet ilkesiyle bağdaşmadığı açıktır. Üstelik 26. madde sınırlayıcı bir anlamıyla işverenin kastından dolayı sorumluluğu benimsemiştir.

Buradaki sorun, işverenin gelirlerde meydana gelen artışlardan sorumlu tutulmasına yasal düzenlemenin mi yoksa Yargıtay'ın yorumunun mu neden olduğudur. Buna bağlı olarak Anayasa Mahkemesi'nin verdiği iptal kararıyla işveren bu sorumluluktan kurtulacak mıdır? Yoksa tam tersine iptal kararıyla işverenin sorumluluğunun kapsamının yorum yoluyla daha da genişletilmesi olanaklı hale mi gelmiştir?

Bunun için öncelikle Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nın gelirlerde meydana gelen artışların istenmesini hangi gerekçeye dayandığı ve Anayasa Mahkemesi'nin K. 2006/106 sayılı kararında iptal ettiği bölümün söz konusu artışların istenmesini olanaklı kılıp kılmadığının incelenmesi gerekmektedir.

506 sayılı kanunun 26. maddesinin birinci fıkrasındaki “Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan” ibaresinden, işverenin sadece Kurumun yaptığı giderlerden değil, ileride yapılması gerekli giderlerden de sorumlu olacağı anlaşılmaktadır. Ancak Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin “ileride yapılması gerekli bulunan her türlü gider” ifadesinin kanun, kararname ve katsayı değişikliğine dayalı gelir artışlarını da kapsadığı yorumuna karşın Hukuk Genel Kurulu, Anayasa Mahkemesi’nin 1976/18 sayılı kararındaki yorumu gibi²⁵ 26. maddenin birinci fıkrasındaki “yapılan ve ileride yapılması gereken giderler” sözcüklerinin, iş kazası ya da meslek hastalığı ile uygun neden-sonuç bağı içinde ortaya çıkan giderleri ifade ettiğini, gelirlerde artırım halinde bu bağın mevcut olmadığını, zamanaşımının başlangıç tarihinin ise olay tarihi olduğunu belirtmiştir.

İçtihat uyuşmazlığı 1.7.1994 tarihli İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararıyla Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin görüşü doğrultusunda çözümlenmiştir. Buna göre iş kazası ya da meslek hastalığı gelirlerinden kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle gerçekleşen gelir artışları tavanla (sigortalının gerçek zararıyla) sınırlı olmak üzere Kurumca işverenden istenebilecektir.

Görüldüğü gibi Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararı “İleride yapılması gereken giderler” sözcüklerini yorumlayarak kanun, kararname ve katsayı değişikliği nedeniyle gelirlerde meydana gelebilecek artışların istenebileceğine karar vermiştir. Bu artışlar açısından da sınır, dış tavadır; bir başka anlatımla sigortalı ya da hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktardır.

Aslında Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun kararını değiştirmesi ile sorunun çözülmesi mümkünken, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, İçtihadı Birleştirme Kararı’nda da belirtildiği üzere, işverenin rücu davalarında kanun, kararname ve katsayı değişikliklerine bağlı olarak gelirlerdeki artışların sermaye değerlerinden sorumlu tutulmasına “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...” ibaresinin yol açtığı gerekçesi ile kuralın Anayasa’ya aykırılığı ileri sürülmüştür.

26. maddede yer alan “...sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...” bölümü, iş kazası ve

²⁵ HGK, 29.1.1992, E. 1991/10-549, K.1992-20, İHD, C. 2, s. 461 vd.

meslek hastalığı nedeniyle sigortalı veya hak sahibi kimselerin işveren- den isteyebilecekleri gerçek zararı ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle bölümdeki sigortalı veya hak sahibi kimselerin dava açma tercihleri doğrultusunda işverenden isteyebilecekleri miktar, Kurumun da rücu davasında işverenden isteyebileceği sınırı göstermektedir. Bölüm, bu açıdan normatif yapısıyla bu zararın kapsamına iş kazası veya meslek hastalığı ile neden-sonuç bağı bulunmayan gelirlerde kanun, kararnama ve katsayı artışlarının dâhil olduğu şeklinde anlaşılmaya elverişli değildir.

Nitekim yürürlüğü ertelenen 31.5.2006 günlü, 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 21. maddesinin birinci fıkrasında rücu davalarında işverenin sorumluluğunun ilk peşin sermaye değeri ile sorumlu olması kabul edilerek düzenleme yapılmıştır. Söz konusu kuralda *"İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliği mevzuatına aykırı bir hareketi sonucu meydana gelmişse, Kurumca sigortalıya veya hak sahiplerine bu kanun gereğince yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere, Kurumca işverene ödettirilir. İşverenin sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır."* denilmektedir.

Kuralla, 506 sayılı kanununun 26. maddesindeki işverenin geniş sorumluluk kapsamı sınırlandırılmıştır. Bu sınırlama, 5510 sayılı kanununun 21. maddesinin birinci fıkrasındaki *"bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı"* ifadesindeki, *"ilk"* sözcüğü ile sağlanmak istenilmiştir.²⁶

İlk peşin sermaye değeri kavramıyla, kazadan sonraki mahkeme kararında hükme bağlanan sermaye değerleri toplamı dışında yeniden bir rücu davası açılma imkânının ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bir başka anlatımla 5510 sayılı kanunda bir defa gelir hesabı yapılacak ve iş bitecektir. Bu sonuç, Anayasa Mahkemesi'nin 18.3.1976 günlü, E.

26 21. maddenin konuyla ilgili gerekçesi şöyledir: *"Bu madde ile işverenin iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesinde kastı veya suç sayılabilir bir hareketi olması ya da sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliğine aykırı davranışı halinde yapılan veya ileride yapılacak ödemelerle, bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamının esas alınarak, sigortalı veya hak sahibinin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene rücu edilmesi, işverenin ve sigortalının sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesinin de dikkate alınması öngörülmüştür."*

1975/198, K. 1976/18 sayılı kararındaki görüşüne de aynen uymaktadır.

Görüldüğü gibi 506 sayılı kanunun 26. maddesinde tartışmaya neden olan sınırlama konusu, işverenin gelirlerde kanun, kararname ve katsayı nedeniyle meydana gelecek artışlardan sorumlu olmaması amacıyla hazırlanan 5510 sayılı kanunda “*ilk peşin sermaye değeri*” kavramıyla yapılmak istenmiş, kuralda “*sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere*” bölümüyle 26. maddedeki dış tavan aynen korunmuştur.

“...*sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...*” bölümünün kanun, kararname ve katsayı artışlarının istenebileceğini içermediği sonucuna göre Anayasa Mahkemesi’nin K. 2006/106 sayılı iptal kararı nasıl değerlendirilebilir?

Öncelikle, iptal kararı ile rücu davalarında sigortalının lehine düzenleme olan dış tavan sınırı kalmamıştır denilebilir mi? Bu bağlamda Kurum, gelirlerde meydana gelen artışları ilânihaye işverenden isteyebilecek midir?

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’nin iptal istemi, gelirlerde kanun, kararname ve katsayı artışları nedeniyle oluşan artışların işverenden istenmesinin sosyal güvenlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesine dayanmaktadır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesi ile birlikte bağlayıcı olduğundan hareketle Yargıtay’ın, işvereni iş kazası ve meslek hastalığı ile neden-sonuç ilişkisi kalmayan artışlardan sorumlu tutmaması hakkaniyetin gereğidir.

Anayasa Mahkemesi iptali istenilen kuralın kanun, kararname ve katsayı artışlarının işverenden istenebilmesini olanaklı kılması nedeniyle işverenin rücu davalarıyla sürekli dava tehdidi altında bırakmasını sosyal hukuk devleti ilkesine aykırı olduğuna karar vermiştir.

Bize göre, Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararının gerekçesi ile birlikte bağlayıcılığı gözetildiğinde, iptal kararından sonra işverenin, kanun, kararname ve katsayılardaki artış nedeniyle gelirlerde meydana gelen artışlardan sorumlu tutulmamasına karar verilebilecektir. Böylece, işverenin sorumluluğunun hakkaniyete aykırı olarak genişletilmesinin önüne geçilmiş olacaktır.